

EL PROCÉS JUDICIAL PER LA PROPIETAT DE LES TERRES DE L'ANTIC ESTANY DE BELLCAIRE D'EMPORDÀ. SEGLE XVIII

MARIONA FONT I BATLLE

mariona.font@gmail.com

RESUM: En aquest treball es presenta de manera sintètica la problemàtica i el judici que comportà la disputa sobre la propietat de les terres sorgides del dessecament de l'antic estany de Bellcaire d'Empordà durant la primera meitat del segle XVIII. Els pretendents de les terres foren, per una banda, els marquesos de Ciutadilla, descendents dels vescomtes de Rocabertí i de la casa ducal de Cardona. Per una altra, el promotor del dessecament de l'estany, Francisco Antonio Sotelo, administrador del Reial Alfolí de la Sal de l'Escala i, finalment, el comerciant i ciutadà honrat de Girona i de Barcelona Antoni Crosas i els seus descendents.

PARAULES CLAU: batllia de Verges, comtat d'Empúries, dessecament d'estanys, Estany de Bellcaire, dels Rechs o de Sobrestany.

ABSTRACT: This article presents an overview of the issues and the eventual trial arising from a dispute over ownership of lands reclaimed by drainage of the former lake of Bellcaire in the first half of the eighteenth century. The claimants to the lands were the marquesses of Ciutadilla, descendants of the Viscount of Rocabertí and the ducal house of Cardona; Francisco Antonio Sotelo, the promoter of the drainage project and administrator of the Royal Salt Warehouse at L'Escala; and Antoni Crossas, tradesman and upstanding citizen of Girona and Barcelona, and his descendants.

KEY WORDS: Verges mayoralty, Empúries county, lake drainage, Lake of Bellcaire, Rechs or Sobrestany.

Es conserven nombrosos arxius patrimonials o familiars a Catalunya. Ens ells s'apleguen els documents generats o rebuts com a resultat de la formació i l'administració d'un patrimoni familiar que es transmet de generació en generació. Aquests arxius tenien

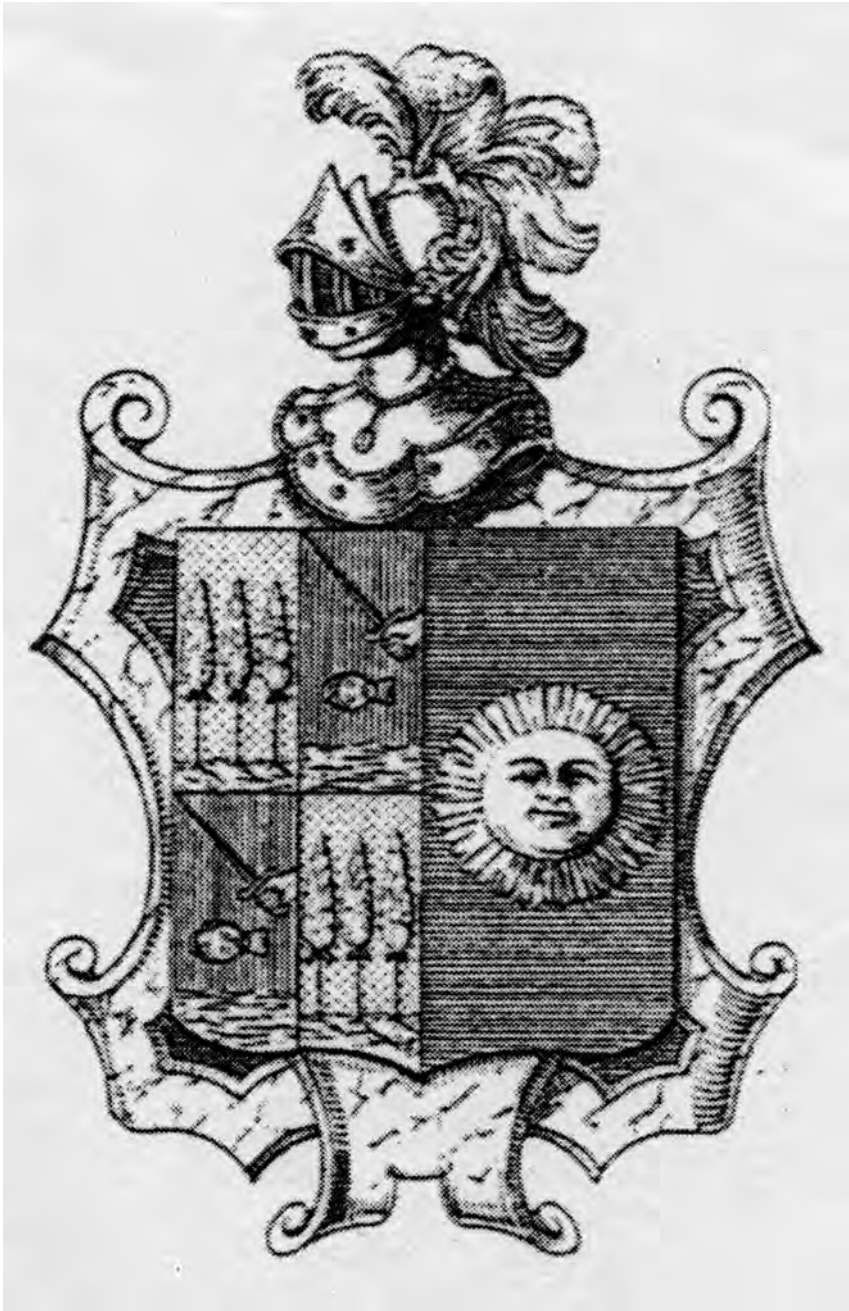

Fig. 1. Escut de la biblioteca-arxiu de la família Alós-Dou

la seva raó de ser, conservant documents escrits com a prova per legitimar possessions i drets, abans que al segle XIX s'instaurés el Registre de la Propietat, el Registre Civil, etc., moment en què van anar perdent la seva funció primigènica per a esdevenir testimonis del passat. Per al present article hem consultat els documents d'un d'aquests importants arxius, concretament el de la biblioteca-arxiu de la família Alós-Dou, situat al castell de Palau Surroca de Terrades. Enquadernats amb pergami s'hi guarden uns llibres amb nombrosos documents notariais i concòrdies relacionats amb la possessió del mas anomenat la Torre Forçosa, de Bellcaire d'Empordà. Gràcies a l'amabilitat de la família, hem pogut conèixer una apassionant història sobre l'antic estany de Bellcaire.

La plana de l'Empordà durant segles va presentar, a tota vora de la costa, un seguit de terres inundades i estanys. Alguns d'ells tan coneguts i estudiats com el de Castelló d'Empúries o el d'Ullastret. Un dels estanys més importants de la zona, fou l'estany de Bellcaire, dins la parròquia de Sant Joan de Bellcaire o de *Bedenga*¹. L'estany, segons documentació consultada, també se l'anomenà estany dels Rechs o bé de Sobrestany, el nom de dues barriades situades una al nord, a tocar a l'Escala, i l'altre al sud de la llacuna, dins el terme municipal de Bellcaire d'Empordà.² La seva superfície, profunditat i distància al mar ens apareix en la llegenda d'un plànol elaborat l'any 1722 abans de del dessecament de l'estany:³ *Estanyo nombrado de Bellcayre uno de los de la Baylia Real de la Villa de Verges del Obispado de Gerona del Principado de Cattaluña con las sequias que se hizieron para desguassarle en el año 1722. Superficie 892 vessanas 7/8 canas sin las sequias y una cana de terreno a cada lado de ellas para la servitud de limpiarlas bien entendido vessanas 30 canas en quadro de las canas del estilo de media tierras (...) Pendiente que tiene el terreno del estaño de una parte a la otra siendo lo mas hondo a la letra P (al mapa correspon un punt entre la Torre Ferrana i el mas Cremat, la profunditat anava des de dos pams fins a quinze a la zona més profunda) (...) Distancia del mar al estaño son 2.370 canas.*

1. *Bedenga*, antic nom del poble de Bellcaire.

2. Un estudi molt interessant sobre l'estany de Bellcaire l'ha fet Massimiliano Grava, el qual utilitzant recursos informàtics GIS (Geographic Information System) ha cartografiat l'antic estany gràcies a un plànol localitzat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (Mapas y Planos, 512) on mostra l'estany l'any 1722 abans de començar els treballs de dessecament i l'ha superposat a la cartografia actual. Es pot consultar a la següent adreça: <http://k.udg.edu/cartografia/pmapper-4.0.beta2/map.phtml>

3. Arxiu de la Corona d'Aragó. Mapas y Planos. 512.

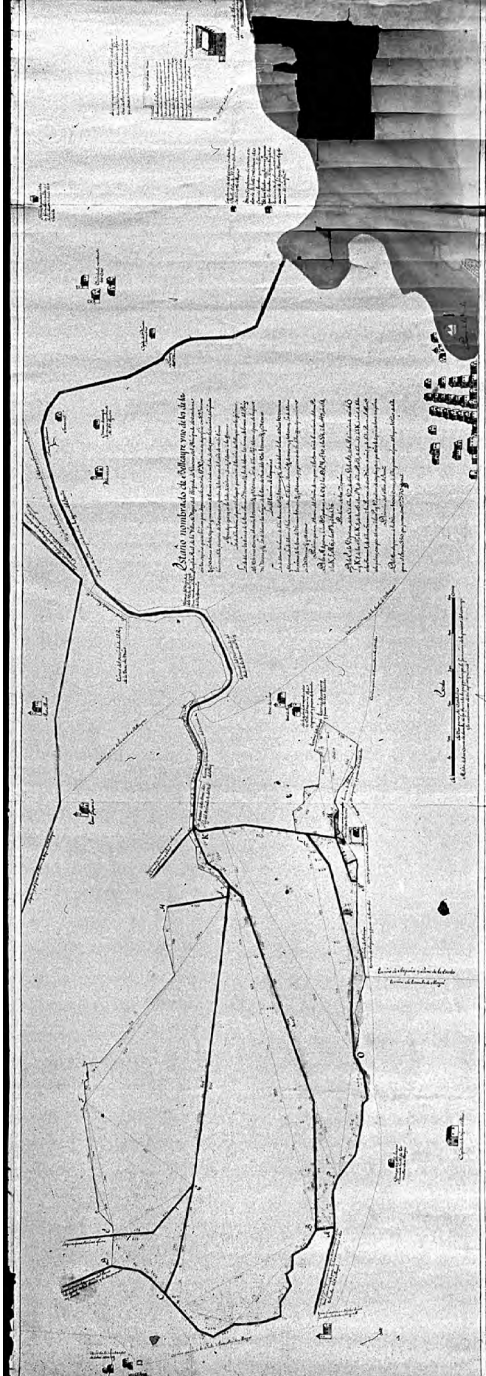

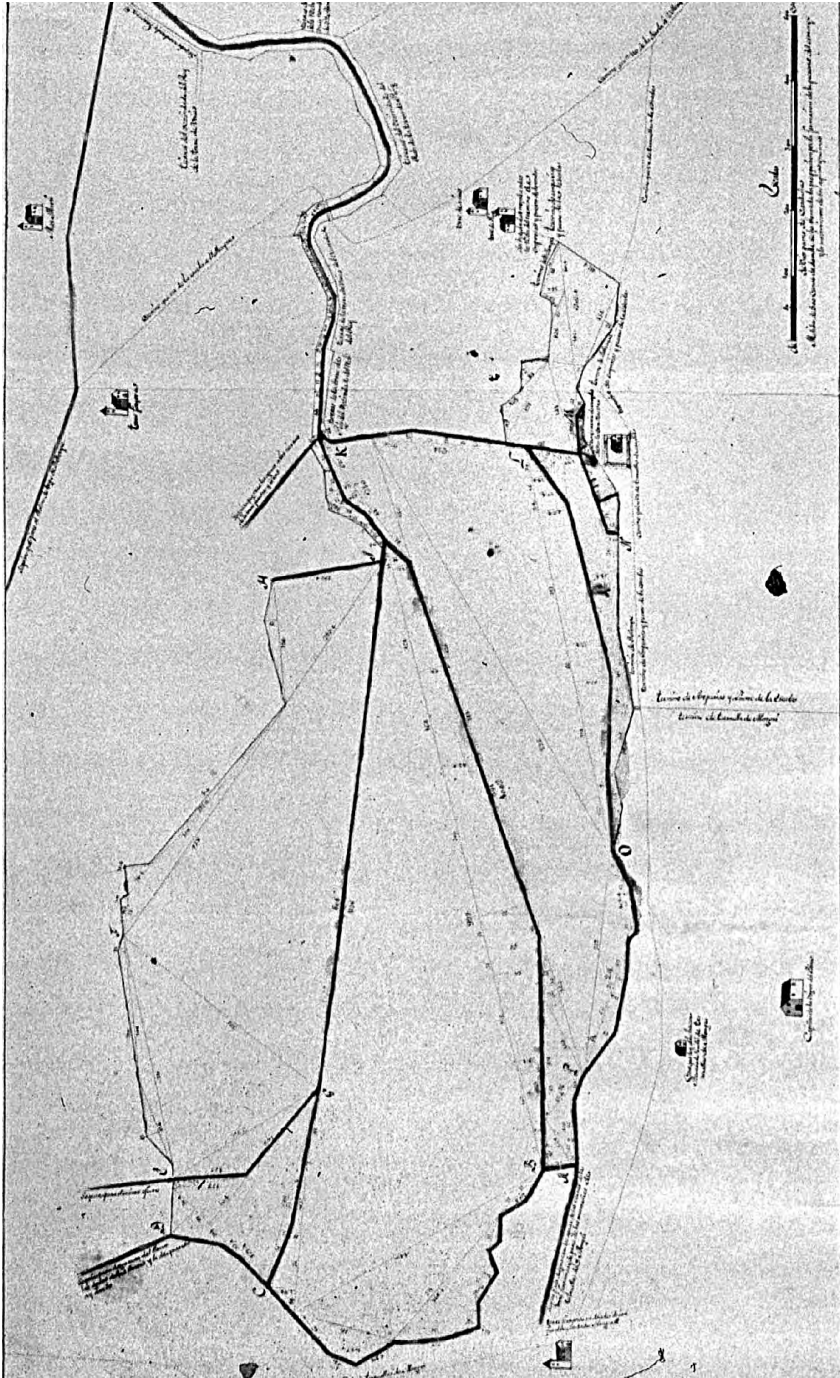
Fig. 2. ACA. Mapas y planos, 512. "Estaño nombrado de Bellcayre, uno de los de la Baylia Real de la villa de Verges del obispado de Girona del Principado de Cataluña con las sequias que se hizieron para desguasarle en el año 1722".

Fig. 3. ACA. Detall del Planol 512.

El dessecament que molts estanys van patir durant el segle XVIII es deu al fet que les seves aigües eren considerades com a portadores de malalties per a les poblacions que vivien al seu entorn i al desig de treballar aquelles terres, fins al moment “improductives” (s’hi plantava arròs, se’n treien bogues i joncs per a cistelleria, pastures de les closes pels ramats, etc.) per a fer-les aptes per a plantar-hi altres productes agraris. En molts casos eren zones d’ús comunal i el dessecament comportava que les terres passaven a mans privades.

Els documents consultats per al present treball formen part de l’herència d’Antoni Crosas, comerciant resident a Girona, al carrer Ciutadans i ciutadà honorat de Barcelona des de 1687. El 1687, havia comprat el castell de Calabuig, i el 1695, el castell de Palau Surroca de Terrades. Fou el primer arrendatari de l’estanc del tabac a Catalunya concretament entre els anys 1702 i 1704⁴.

El 1698, féu la compra, amb pacte de retrovenda, del mas de la Torre Forçosa a la família Cardona-Rocabertí, futurs marquesos de Ciutadilla. A més de la compra del mas de la Torre, abans conegut com a Torre de Moquet, comprà les terres amb camps cultivats, erms, boscos, estanys i una casa que no estava habitada, anomenada la Casa Nova, i els molins de Verges i Bellcaire. El 1699, en pagà el lluïsmo i en féu la presa de possessió. Per aquesta finalitat, fou acompanyat pel procurador dels venedors que li indicaren com havia de fer el ritual. Aquest consistia, si es tractava d’una casa, en entrar i sortir per les portes, en obrir i tancar les finestres, i així es mostrava que s’era l’amo del casal. Si en canvi, es prenia possessió d’un camp, es feia *escampant un puny de terra y herbas de aquell per lo ayre y pasejant-se per lo mateix terreno*. En aquest document, però, apareixen un seguit de camps i noms de noves possessions amb la seva extensió aproximada, que no eren enumerats en el document de compra. Són la *Coromina* contigua a la Torre Forçosa, de 60 vessanes; el *Pradet*, erm, de 9 vessanes; el *camp del Bosch*, de 18 vessanes; terra contigua de 15-16 vessanes de bosc i de 8 vessanes d’erm que limita amb la *Caminassa*; el *Joncaret* de 4 vessanes; la *cloa dels Jonquers*; la *Campassa* de 35 vessanes, la *cloa d’en Baus*, de 14 vessanes; les *Closilles*, de 36 vessanes; els *Tancats*, de 50 vessanes; finalment, el *Ras de l’Estany* o també anomenat *l’Estany de Bellcaire*, de 1.800 vessanes.

4. GARCIA ESPUCHE, Albert (2008). “El tabac a la Catalunya del segle XVIII: consum i economia”. *Quaderns d’Història del Museu d’Història de la Ciutat de Barcelona*, 4 (2008), p. 170-175.

Fig. 4. Mas de la Torre Forçosa, torre ja construïda al segle XIV i que defensava el camí que vorejava l'estany per la banda oest, camí actualment conegut com el camí dels escalencs.

Ni en els documents de venda de la Torre Forçosa ni els del dret de lluir, apareix aquesta relació de terres tan específica ni en cap moment s'anomena l'estany. Sí que en el judici apareixen testimonis que, des de temps immemorial, els habitants de la Torre Forçosa feien ús de les terres de l'estany. Aquest fet, segurament, el volia aprofitar el mateix Crosas per apropiar-se d'aquest dret adquirit. Però li van rebatre demostrant que la compra del dret de lluir s'havia fet el 1700 i el procés s'havia iniciat el 1721; per tant, només havien passat 21 anys i no els 40 que es consideraven per a obtenir el dret.

Els marquesos de Ciutadilla s'havien defensat de les pretensions dels descendents d'Antoni Crosas, concretament de la seva jove Maria Teresa Crosas i Saleta (després de la mort del mateix Antoni Crosas, el 1714, i del seu fill Agustí, el 1705), que havia iniciat el procés per a la possessió de l'estany el 1721. Van al·legar que, quan es va fer la compra, així com del dret de lluir, el marquès era menor d'edat i, per tant, es podia considerar un venda nul·la. També consideraven que la venda era irregular, ja que s'havien pagat 7.500

lliures per una extensió de 3.049 vessanes, cosa que consideraven un preu ridícul. I reclamaven que es demostrés que l'heretat de la Torre Forçosa comprengués l'estany. Els mateixos marquesos van presentar documentació que la Torre Forçosa era un dels límits de l'estany en el primer establiment conegut del mateix datat de 1432, demostrant, per tant, que no hi estava inclòs .

El segon pretendent fou Francisco Antonio Sotelo, primer administrador de l'Alfolí de la Sal de l'Escala. Encara falten notícies sobre aquest personatge que deuria arribar a la zona després de la victòria de les tropes de Felip V. Sotelo declarava que havia consultat el cadastre de 1716 de Bellcaire on s'havia declarat que hi havia un estany del qual no es treia cap profit i hi apareixia que només es van carregar a la universitat de Bellcaire 20 rendes per les pastures comunals de l'estany i els aigualleixos.

Segons un resum del procés entre Don Francisco Antoni Sotelo, d'una banda, i la marquesa de Ciutadilla i altres, per una altra, que va tenir lloc a la Intendència General de Catalunya en autos del notari Jeroni Sastre i Rovira l'any 1724, el juliol de 1721 Maria Teresa Crosas i Saleta va intentar el possessori de l'estany anomenat de la Torre Forçosa fonamentant la seva demanda en l'establiment reial que a 20 de maig de 1432 féu el rei Alfons a favor de Bartomeu Escaler, el seu tresorer.

Uns mesos més tard, Francisco Antonio Sotelo va rebre l'autorització reial per dessecar l'estany i cultivar les terres que havien emergit, a canvi del pagament de 20 sous d'entrada i d'un cens de 25 lliures anuals per a la Corona. L'acte fou en reial audiència a Madrid amb data de 20 de març de 1722. El 23 de juny de 1722, va intentar la possessió de l'estany i els seus aiguadeixos fundant l'establiment aprovat per Sa Majestat Felip V al Palau del Buen Retiro. A més, va demanar que no el destorbessin en la possessió ni el marquès de Ciutadilla ni altres. Com que tenia el projecte de dessecament, tenia el suport dels síndics dels pobles veïns, com es mostra en data del 5 d'abril de 1722 quan va prendre possessió pacífica de l'estany amb l'assistència del batlle de Verges i regidors i prohoms de Bellcaire amb instrument de Joan Ferrer notari de Verges. Les malalties ocasionades per les aigües estancades eren un problema endèmic de la zona. També el descriu Francisco de Zamora que quan travessava els camps de la plana, en el seu viatge el 1789, ja advertia que el conreu de l'arròs creava un ambient malsà i que podia ser la possible causa de les malalties que afectaven la zona.

Fig. 5. Alfolí de la Sal de l'Escaló, del qual en fou nomenat primer administrador Francisco Antonio Sotelo després de la guerra de Successió. Foto: Santi Font. Arxiu Històric de l'Escaló

Sotelo basava les seves argumentacions que des de 1587 la baronia de Verges havia estat incorporada a la Corona d'Aragó, prenent possessió dels castells i llocs. El rei havia concedit als síndics d'aquesta nova batllia que podien portar a pasturar el bestiar als estanys i aiguadeixos de la batllia, però *reservant-se Sa Majestat, no obstant la present concessió de vendre, establir o alienar ditas islas, stanys y aigualexos a las personas que benvist li serà*. Els veïns havien utilitzat les pastures fins que el 5 d'abril de 1722, quan Francisco

Antonio Sotelo acompanyat del batlle de Verges i regidors i prohoms de Bellcaire va prendre possessió de les terres i va fixar els límits, sempre dins de les terres de la baronia de Verges. Repassant els límits que apareixien en l'establiment de Bartomeu Escaler, afegia que el seu estany no l'indava amb cap poble anomenat Saragall,⁵ ni amb terres del comú, ni amb altres topònims que apareixien al segle XVIII i que apuntava que l'estany que el 1432 havien anomenat de Rechs o de Sobrestany no deuria ser el mateix que el que hi havia el 1722. També apuntava que l'establiment fet per Alfons IV d'Aragó al seu tresorer, Bartomeu Escaler, el 1432, estava fora de lloc perquè el rei no posseïa aquelles terres quan en féu establiment. És de notar que Sotelo al·lega que *Tot consta pels historiadors en que quan el comtat d'Empúries va ser retornat al rei Martí el 1399 va quedar separada la baronia de Verges, amb Bellcaire i la Tallada en virtut de la venda amb pacte de retro a diferència de la resta que va restar a mans dels Rocabertí fins que el 1587 la baronia va quedar sota la tutela de la Corona*. Per tant, el 1432, Alfons IV no podia fer l'establiment perquè aquelles terres no eren seves. Així refutava també qualsevol títol que aportessin els descendents dels Rocabertí.

Francisco Antonio Rodríguez Sotelo va morir el 1731, deixant una filla petita, Maria Antònia, nascuda del matrimoni amb Francisca Valencià. La vídua es va casar en segones núpcies amb Felip Wyts de la Baeuceoria, ajudant major del regiment de les guàrdies valones de Sa Majestat i resident a Madrid. Com a tutora de la filla menor d'edat va quedar la seva àvia materna, Maria Teresa de Valencià i Balaguer, vídua de Lluís de Valencià i Gavaz, tinent coronel del regiment de Sevilla, resident a Sevilla.

Els últims a reclamar la propietat de l'estany van ser els descendents dels Rocabertí, emparentats amb la casa ducal de Cardona, concretament Isabel, casada amb el difunt Antoni Meca, marquès de Ciutadilla. La marquesa de Ciutadilla va reclamar el setembre de 1722 que no va ser avisada en la fixació dels límits feta per Sotelo i no havien tingut l'oportunitat de protestar, i per tant declarava que Sotelo no havia obtingut una possessió pacífica. Els marquesos de Ciutadilla fundaven la seva pretensió d'esdevenir propietaris de l'estany de Bellcaire, situat a la parròquia i terme del mateix poble,

5. Antic veïnat situat prop de Sobrestany, desaparegut al segle XIV. Tot i que no existia al segle XVIII es conservaven topònims que en perpetuaven el seu record, fins i tot s'anomenava rec d'Arçall o Estallador a una sèquia construïda per desaiugar l'estany.

Fig. 6. Mas de la Casanova, antigament coneguda com la Casanova de Jaume de Cardona, de la propietat dels marquesos de Ciutadilla, posteriorment Sentmenat. Actualment abandonat, però que durant molts anys fou un important mas per al conreu de l'arròs. Foto. Josep Esquirol. Arxiu Històric de l'Escala.

en el fet que el rei Alfons IV d'Aragó, amb instrument efectuat per Jaume Caccino el 20 de maig de 1432, féu establiment a Bartomeu Escaler, tresorer seu, del referit estany amb els recs fets i per a fer i amb els seus drets i pertinències, amb el pagament de 20 florins d'or d'Aragó, amb un cens d'un parell d'ànecs o 30 sous barcelonesos que havia de pagar el dia de la festa de Sant Joan del mes de juny, al senyor del comtat d'Empúries, amb l'obligació que l'esmentat emfiteuta havia de dessecar l'estany, cultivar-lo i percebre els fruits sense l'obligació de delme. Aquest estany confrontava a orient amb la muntanya del rei (el Montgrí), part del terme o territori del lloc anomenat Empúries i part al terme o territori de la vila de Torroella de Montgrí, coneguda com Santa Maria Despalau; a migdia part amb el lloc anomenat Saragall, part amb diferents terres de Joan Daroles i Pere Ferran, habitants de Saragall i part amb diferents terres d'habitants de Sobrestany; a ponent part amb diferents propietats del rei ermes i part amb algunes possessions de la torre anomenada de Moquet; i al nord part amb diferents pos-

Fig. 7. Actualment les terres de l'antic estany són de cultiu, bàsicament userda i blant de moro, tot i que des de fa uns anys s'hi està reintroduint el cultiu de l'arròs.

sessions d'alguns habitants del lloc dels Recs i part amb el mateix lloc dels Recs. S'afegia que s'entenia haver establert tota la propietat en aquesta extensió encara que els límits fossin més amples. Posteriorment, el 3 de desembre de 1444, es produïa la venda de l'estany dels Recs o de Sobrestany vulgarment dit de Bellcaire feta per Bartomeu Escaler a Blanca, consort de Dalmau, Vescomte de Rocabertí i de Cardona.

Aportava també la concòrdia el 9 de maig de 1447, entre Blanca de Rocabertí i Guillem Moner, capellà major de Sant Joan de Bellcaire, i Antoni Moror, domer, i Antoni Guldi, sagristà d'una altra parròquia, sobre la dècima d'una gran part de terra dins el terme de Bellcaire, abans estany, i després reduït a cultura i per decret del bisbe de Girona es convenia que ni Blanca de Rocabertí ni els seus successors no pagarien delme ni primícia de les terres aleshores cultivables. La marquesa presentà diversos arrendaments de diferents terres, masos, molins i l'estany i en quedava justificada la possessió fins al 1650. Entre els que presentà figuraven l'arrendament de l'estany a Jeroni Portas el 1598, també al mateix Portas el 1603 i el 1615. El 1650, van arrendar l'estany a Antoni Perramon i a Francesc Bofill, juntament amb els molins de Verges i de Bellcaire.

Com veiem els antecedents que aportava la marquesa eren els mateixos que defensaven Maria Teresa Crosas i Saleta, però diferien pel que fa a si a la venda de la Torre Forçosa incloïa l'estany o no.

Després d'anys de judici, finalment es va resoldre el conflicte amb dues concòrdies. Una feta el 31 de juliol de 1734 entre Maria Teresa Crosas i la marquesa de Ciutadilla, Isabel de Meca, Cardona, Rocabertí i de Guimerà en la qual els descendents d'Antoni Crosas, considerant les despeses que una i altra part havien de suportar per la continuació del judici i la incertesa de l'èxit en la consecució de la possessió de l'estany, hi renunciaven a favor dels marquesos de Ciutadilla amb el beneplàcit que si aquests guanyaven el judici rebrien una compensació de 4.000 lliures.

La segona concòrdia, la definitiva, amb data de 16 de desembre de 1735 anava firmada per Antoni de Meca i de Cardona i la tutora de la persona i béns de Maria Antonia Sotelo i de Valencià. Pacten que la propietat de l'estany era indivisible i cada un d'ells podia utilitzar el títol d'amo de l'estany. Que el marquès com a propietari del dret de les aigües havia de procurar que se seguissin regant els arrossos i que se li continuaria pagant el seu dret com s'havia fet fins al moment. Van pactar que, de les collites de les terres de l'estany, se'n farien 12 parts i se'n repartirien sis i mitja per al marquès i cinc i mitja per a Maria Antonia Sotelo. Cada una de les parts escolliria un procurador que vetllaria perquè els recs estiguin nets i que les aigües no s'estanquin, que els pagesos complissin exactament els pactes dels contractes de parceria i que les terres es cuidessin a "ús i costum de bon pagès". Quant a les despeses que havia tingut Francisco Antonio Sotelo en el dessecament de l'estany i la seva conservació no els haurien de pagar els marquesos, ja que durant els anys d'inici de les obres, des del 1723 fins al 1734, s'havien vist compensats amb el fruit de la totalitat de les terres de l'estany.

Van convenir i pactar que atès que segons la concòrdia signada entre el marquès de Ciutadilla i Maria Teresa Crosas i Saleta i el seu fill Antoni Crosas i Saleta, canonge de la Catedral de Vic, com a propietaris de la Torre Forçosa, abans Moquet, els quals pretenien que part de les terres de l'estany eren pròpies d'ells, s'estipulava un termini de dos mesos després que el marquès hagués pres possessió de les terres de l'estany per a presentar proves legítimes que permetessin demostrar si existien terres d'aquest estany que no figuraven a l'establiment d'Escaler, ni a la venda a Blanca de Rocabertí, ni a l'establiment atorgat pel rei a Sotelo. Aleshores, si

n'existissin i fossin de l'heretat Crosas, se'ls haurien de restituir a aquests les dites terres.

També es va pactar i convenir amb Felip Wyts de la Bauceoria i Maria Francisca Wyts, abans Sotelo, la seva dona en segones núpcies, els quals tenien i pretenien diferents crèdits sobre l'heretat i béns de la referida filla Maria Antònia Sotelo, ja que s'havien fet càrrec de deutes de Sotelo i de la seva filla que se'ls compensés per les despeses que havien ocasionat tants anys de plets, tal com s'havia concordat un any abans.

Gran part de les informacions que apareixen en aquest text estan compreses en un plec de documents, impresos al segle XVIII a Barcelona anomenat *Documentos o piezas justificativas, copiadas de los autos, que a pedimiento de las partes se acompañan al frente de este memorial*, imprès per Francisco Suriá y Burgada, impressor de S.M., del carrer de la Palla de Barcelona. En les seves pàgines, s'hi troben els següents documents:

- Reial sentència de 16 de maig de 1699 en el plet entre Narcís Descatllar, marquès de Besora, i Isabel de Meca, Cardona i Rocabertí en què es ratifica Isabel de Meca, Cardona i Rocabertí com a hereva dels castells i termes de Sant Mori i del Vilar, amb les forteses i molins i totes i cada una de les rendes, censos, delmes i altres fruits i productes i amb els homes i dones feudataris, amb la jurisdicció civil i criminal, alta i baixa, i amb totes les terres, honors i possessions, alous i dominis directes dels esmentats castells i termes i amb totes les servituds reials i personals.

- Venda de la Torre Forçosa amb pacte de retrovenda 18 d'octubre de 1698 al Magnífic Antoni Crosas per part de la marquesa de Ciutadilla vídua i el seu fill.

- Poder per a la possessió de la Torre Forçosa d'11 de novembre de 1698.

- Possessió de la Torre Forçosa de 24 de febrer de 1699.

- Venda del dret de lluir la Torre Forçosa del 3 d'octubre de 1700.

- Possessió de la Torre Forçosa, que hereta Maria Teresa Crosas de 12 de maig de 1714.

- Concòrdia de Crosas amb Meca, de 31 de juliol de 1734.

- Concòrdia de Meca i Sotelo, de 16 de desembre de 1735.

- Concòrdia de la Marquesa vídua amb el Marquès nebot seu, de 2 de març de 1758.

En destaquem la concòrdia final que s'adjunta al memorial, ja que es correspon a 23 anys després del final del judici explicat sumàriament en aquest article. Concretament l'any 1758, en què la

marquesa vídua d'Antoni de Meca, Cardona, Casador, Rocabertí i Guimerà concorda amb el seu nebot, el següent marquès de Ciutadilla, diverses compensacions pels esforços econòmics que hauria suportat tant ella com la seva família referits al judici de la possessió de l'estany de Bellcaire. La marquesa, Maria de Meca, Sanglada, Puigdorfila, Sureda i Gual, havia aportat 40.000 lliures del seu patrimoni de Mallorca per pagar deutes dels sogres. Reclama també la devolució del seu dot i esponsalici que sumaria la quantitat de 24.000 lliures. També pretenia la possessió de l'estany de Bellcaire o el seu valor per haver el patrimoni Ciutadilla *recuperat i restituit la seva major part en un llarg procés, després d'introduir i suportar una causa molt molesta, de llarga discussió i de moltes despeses en el Tribunal de la Real Superintendència i després concordada el 1735*. També pretenia recuperar tot el que es pagà a la senyora Maria Teresa Crosas i Saleta amb motiu de la renúncia i cessió que feren a favor del marquès de tots els drets i accions de pretendre l'estany.

Però aquí no es van acabar els judicis per la conservació del patrimoni familiar dels marquesos de Ciutadilla contra els descendents d'Antoni Crosas, perquè s'afegirien nous plets per a la propietat de l'aigua del rec de Molí, quins cultius s'havien de regar amb aquesta, per a la construcció de molins com l'anomenat d'en Dou o de Sant Vicenç, de l'Escala, etc. que duraren fins ben entrat el segle XIX, però aquestes són altres històries.

BIBLIOGRAFIA

- BASSA, J., FONT, M. i ROVIRAS, A. (2010). "Els molins dels recs històrics". Dins: *Els masos del Montgrí*. [Torroella de Montgrí]: Can Quintana, Museu de la Mediterrània, Centre de Documentació del Montgrí, les Illes Medes i el Baix Ter, 2010, p. 50-55. (Papers del Montgrí, 31).
- FONT BATLLE, M. (2010). "L'antic estany de Bellcaire". Dins: *Els masos del Montgrí*. [Torroella de Montgrí]: Can Quintana, Museu de la Mediterrània, Centre de Documentació del Montgrí, les Illes Medes i el Baix Ter, 2010, p. 105-108. (Papers del Montgrí, 31).
- GARCIA ESPUCHE, Albert (2008). "El tabac a la Catalunya del segle XVIII: consum i economia". *Quaderns d'Història del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona*, 4 (2008), p. 170-175.
- GRAVA, M. (2011). *Da lago a terra bonificata: la ricostruzione con i GIS della storia dell'Estanque di Bellcaire d'Empordà*. Girona: Universitat de Girona, Institut de Recerca Històrica, Centre de Recerca d'Història Rural.
- MATAS i BALAGUER, Josep (1986). *Els estanys eixuts*. Girona: Diputació de Girona, 1986. 95 p. (Col·lecció *Quaderns de la Revista de Girona*, 7).